

Yıl: 5, Sayı: 18, Aralık 2018, s. 66-77

INESJOURNAL

ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ
THE JOURNAL OF INTERNATIONAL EDUCATION SCIENCE

Özge AYAZSEVEN¹, Fulya CENKSEVEN ÖNDER²

ERGENLERDE İNTERNET BAĞIMLILIĞI: SALDIRGANLIK VE DUYGUSAL BAŞA ÇIKMANIN ROLÜ³

Özet

Araştırmada ergenlerin internet bağımlılık düzeylerini saldırganlık ve duygusal başa çıkmanın ne düzeyde yordadığını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma 2014–2015 eğitim-öğretim yılında Adana ili Yüreğir ve Sarıçam ilçesi sınırları içinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı dört Anadolu Lisesinin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarına devam eden 465 öğrenci (269'si kız ve 196'sı erkek) üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada İnternet Bağımlılık Ölçeği (Günüç ve Kayrı, 2009), Duygusal Başa Çıkma Ölçeği (Durak ve Şenol Durak, 2011) ve Saldırganlık Ölçeği (Buss ve Perry, 1992) kullanılmıştır. Lise öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Ölçeği toplam puanının ve alt ölçeklerinin saldırganlığın ve duygusal başa çıkmanın boyutları tarafından ne düzeyde yordandığını belirlemek amacıyla çok değişkenli regresyon analizi yapılmıştır. Analizler sonucunda fiziksel ve dolaylı saldırganlık ile duygusal işleme değişkenlerinin lise öğrencilerinin internet bağımlılığını ve bağımlılığın kontrol güçlüğü, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon boyutlarının anlamlı yordayıcıları olduğu belirlenmiştir. İnternet bağımlılığının “yoksunluk” boyutunun anlamlı yordayıcıları ise dolaylı saldırganlık, duyguları ifade etme ve duygusal işleme olarak bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: İnternet bağımlılığı, saldırganlık, duygusal başa çıkma

INTERNET ADDICTION IN ADOLESCENT: THE ROLE OF EMOTIONAL APPROACH COPING AND AGGRESSION

Abstract

In this search, it was aimed to determine if there is a influences the level of prediction between the level of adolescents' internet addiction and the aggression and emotional coping. The study included a simple random sample of 465 adolescent students. Internet Addiction Scale, Emotional Coping Scale and Aggression Scale were used in this study. Multivariate analysis of regression was done to determine in what levels can be predictable the total score of internet addiction scale of high school students and the subscales per the aspects of emotional coping and aggression. It was designed by the result of analysis that physical and indirect aggression along with emotional processing factors were significant predictors of adolescents internet addiction and control difficulty of addiction, and trait of deterioration in functionality and social isolation. Also, the significant predictors of internet addiction of deprivation traits were found as indirect aggression, emotional expression and emotional processing.

Keywords: Internet addiction, aggression, emotional coping

¹ Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik, canogullari.ozge@gmail.com

² Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi Eğitim Fak. Eğitim Bilimleri Böl. PDR AD, fulyac@cu.edu.tr

³ Bu çalışma III. INES Education and Social Science Congress (ESS - 2018) kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

İnternetin dünyada ve ülkemizde hızla yaygınlaşmaya başladığı ve günümüz insanının hayatının önemli bir bölümünü kapsadığı görülmektedir. Hayatı kolaylaştırıp hızlandıran ve doğru bir şekilde kullanıldığında birçok fayda sağlayan interneti günümüzde her yaştan insanın kullandığı görülmekle birlikte ergenlik döneminde bu kullanımın arttığı ve risk oluşturduğu dikkat çekmektedir. Tüm dünyada internet kullanımının özellikle ergenler tarafından aşırı ve olumsuz kullanıldığı (Cao & Su, 2007; Hooi, 2010; Kuss, Griffiths, Karila & Billieux, 2013; Mossbarger, 2008; Yen, Yen, Chen, Chen & Ko, 2007) araştırmalar tarafından belirtilmekle beraber ülkemizde de bu kullanım oranının gün geçtikçe arttığını gözlenmektedir. TUİK (2017) verilerine göre ülkemizde 16-74 yaş arası internet kullanım oranı % 66,8 olmuştur ve 2016 yılına göre %5,6 artmıştır. Teknolojinin yaygınlaşmasıyla birlikte internetin kötüye kullanımı ya da bağımlılığından söz edilmekte ve günümüzde ciddi bir sorun haline geldiği görülmektedir. Amacı dışında gereğinden fazla kullanıldığında problemleri kullandıran internetin, ergenleri akademik ve kişisel gelişim yönünden olumsuz etkileyerek bağımlı hale getirdiği de belirtilmektedir (Cengizhan, 2005).

İnternet bağımlılığı konusunda ilk çalışmayı yapan Young (1996), internet kullanımını DSM IV'un kumar bağımlılığı ölçütlerini uyarlayarak araştırmış ve internet bağımlılığını sarhoş edici madde içermeyen bir dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlamıştır. Young'ın ardından birçok araştırmacı internet bağımlılığı kavramını tanımlamaya çalışmış, tartışmış ve çeşitli ölçekler geliştirerek bu konuyu araştırmışlardır. Bu konuyu araştıranlar genel olarak internet bağımlılığını kişinin; interneti aşırı kullanması, internet kullanımını kontrol edememesi, internette planladığından daha uzun süre kalması, internete bağlanmadığında geçirdiği zamanın önemini yitirmesi, iş, sosyal ve aile hayatında sorunlara yol açması ve internetten yoksun kaldığında sinirlilik hali ve saldırgan davranışlar sergilemesi olarak tanımlamaktadır (Beard ve Wolf; 2001; Caplan, 2002; Kandell, 1998; Young, 1996).

İnternetin, günümüz dünyasında ergenleri etkileyen önemli etkenlerden biri olarak kabul edildiği ve bu etkinin de ergenleri saldırganlık gibi ruhsal sağlığa ve topluma tehlike arz edebilecek davranışlara yönelttiği belirtilmektedir (Şahin, 2014). Saldırganlık, “zarar vermek amaçlı başka bir bireye doğru yönlendirilmiş herhangi bir davranış” olarak tanımlanmaktadır (Anderson ve Bushman, 2002). İnternet bağımlısı olan ergenlerin bilgisayar odaklı sosyal etkileşimi tercih etmesi, medyanın şiddetine maruz kalması ve internet aktiviteleri sırasında kimliğinin belirsiz olması gibi faktörler saldırgan davranışlar gösterme olasılığını artırmaktadır (Ko vd., 2009). Ayrıca ergenlerin internet erişimi sağlayamadıklarında veya interneti kontrollü bir şekilde kullanmadıklarında saldırgan davranışlar sergiledikleri de internet bağımlılığı kriterleri arasında yer almaktadır (Caplan, 2002; Young, 1996). Yapılan araştırmalar incelendiğinde de internet bağımlılığı ve saldırganlık arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğu dikkat çekmektedir (Appel, Stiglbauer, Batinic, Holtz ve Ko, 2014; Fuat ve Him, 2013; Kim, Namkoong, Ku & Kim, 2008; Ko, Yen, Liu, Huang ve Yen, 2009; Odacı ve Berber Çelik, 2013). Aynı zamanda internet kullanan ergenlerin, kullanmayan ergenlere göre daha olumsuz ruh sağlığına ve daha az saldırganlık kontrolüne sahip olduğu da yapılan araştırmalarda belirtilmektedir (Shahbazzadegan, Samadzadeh ve Abbasi, 2011).

Bireyler stres ve psikolojik çatışmaların yol açtığı yaşam problemlerini çözmek için başa çıkma mekanizmalarını kullanırlar (Stanton, Cameron & Danoff-Burg, 2000). Lazarus (1993) başa çıkmanın problem odaklı ve duygu odaklı olmak üzere iki şekilde yapıldığını öne

sürmüştür. Problem odaklı başa çıkma stratejileri problemi çözmeyi (örneğin planlama, bilişsel yeniden yapılandırma) veya stres kaynağını değiştirmeyi amaçlarken; duygu odaklı başa çıkma stratejileri sıkıntı hissini azaltmayı veya stresi (örneğin inkâr, suçlama, geri çekilme) yönetmeyi hedefler. Uyumlu duygu-odaklı başa çıkma çalışmaları ile ilgilenen araştırmacılar duygusal başa çıkma mekanizmalarını ikiye ayırmış ve duyguları anlama ve kabul etmeyi *duygusal işleme*, başkalarına duygularını ifade etmeye zaman ayırmayı *duygusal ifade etme* olarak tanımlamışlardır (Smyth, 1998). Duygulardan kaçınmak ya da duygularla baş edemeyince kaygılanmak gibi stratejiler ise uyumsuz duygu odaklı başa çıkma stratejileri olarak tanımlanmaktadır (Piontkowski, 2011). Uyumsuz duygu- odaklı başa çıkma stratejilerini kullanan bireylerin, günlük yaşam olaylarını ve stres faktörlerini yönetemediği ve psikiyatrik rahatsızlıklara sürüklendiği belirtilmektedir (Rohde, Lewinsohn, Tilson ve Seeley,1990). Bu kişilerin öfke veya diğer rahatsız edici duygularını önlemek, düzenlemek veya sonlandırmak gibi becerilerde zorlandıkları ve saldırgan davranışlar sergilediği belirtilmektedir (Roberton, Daffern, Romola ve Bucks, 2012). Ayrıca duygusal başa çıkma özelliği düşük olanların, anlaşmazlığı görmezden gelme ve hiç olmamış gibi davranma veya duygularla baş edemeyince kaygılanıp saldırgan davranma eğilimlerinin daha fazla olduğu belirtilmektedir (Juth, 2012; Piontkowski, 2011). Bu durum duygularıyla başa çıkma becerileri yetersiz olan ergenlerin daha fazla saldırgan davranışlarda bulunduğunu düşündürmektedir.

Sonuç olarak, internet bağımlılık düzeyi yüksek olan ve duygularıyla başa çıkmakta zorlanan ergenlerin saldırgan davranışlar sergilediği düşünüldüğünde bu çalışmanın ilgili değişkenler arasındaki ilişkiyi yordamak açısından literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Bu sebeple araştırmada ergenlerin internet bağımlılık (yoksunluk, kontrol gücü, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon) düzeylerini saldırganlık ve duygusal başa çıkmanın ne düzeyde yordadığını belirlemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırma 2014–2015 eğitim-öğretim yılında Adana ili Yüreğir ve Sarıçam ilçesi sınırları içinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı dört Anadolu Lisesinin 9, 10, 11 ve 12. sınıflarına devam eden 465 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu öğrenciler 14–19 yaş aralığında olup, 269'si (%57.8) kız ve 196'sı (%42.2) erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, yaşlarına ve sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine, sınıf düzeylerine, yaşlarına ve sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımları

DEĞİŞKENLER	GRUP	f	%
CİNSİYET	Kız	269	57.8
	Erkek	196	42.2
SINIF DÜZEYİ	9. Sınıf	135	29.0
	10. Sınıf	111	23.9
	11. Sınıf	108	23.2
	12. Sınıf	111	23.9

YAŞ	14 (on dört)	20	4.3
	15 (on beş)	113	24.3
	16 (on altı)	121	26.0
	17 (on yedi)	130	28.0
	18 (on sekiz)	74	15.9
	19 (on dokuz)	7	1.5
BABA ÖĞRENİM DURUMU	Hiçbir okul mezunu değil	22	4.7
	İlkokul/ortaokul mezunu	250	53.8
	Lise mezunu	119	25.6
	Üniversite mezunu	69	14.8
	Yüksek lisans/doktora mezunu	5	1.1
ANNE ÖĞRENİM DURUMU	Hiçbir okul mezunu değil	65	14.0
	İlkokul/ortaokul mezunu	250	53.8
	Lise mezunu	109	23.4
	Üniversite mezunu	36	7.7
	Yüksek lisans/doktora mezunu	5	1.1
AYLIK GELİR	1000 TL den az	147	31.6
	1001-3000TL	219	47.1
	3001-5000 TL	75	16.1
	5001-7000 TL	16	3.4
	7001-10000 TL	2	0.4
	10001 TL ve üstü	6	1.3

Tablo 1 incelendiğinde, örneklemin %58.3'ünü kız öğrencilerin, %41.7'sini ise erkek öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Sınıf düzeyi açısından ise 9. sınıflardan 135 (%28.4), 10. sınıflardan 115 (%24.2), 11. sınıflardan 114 (%24) ve 12. sınıflardan 111 (%23.4) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Araştırmaya katılanlardan 14 yaşında olan 20 (%4.2), 15 yaşında olan 115 (%24.2), 16 yaşında olan 125 (%26.3), 17 yaşında olan 134 (%28.2), 18 yaşında olan 74 (%15.6) ve 19 yaşında olan 7 (%1.5) öğrenci vardır. Babası hiçbir okul mezunu olmayan 22 (%4.6), ilkokul/ortaokul mezunu olan 254 (%53.5), lise mezunu olan 123 (%25.9), üniversite mezunu 71 (%14.9), yüksek lisans/doktora mezunu 5 (%1.1); annesi hiçbir okul mezunu olmayan 65 (%13.7), ilkokul/ortaokul mezunu olan 254 (%53.5), lise mezunu olan 113 (%23.8), üniversite mezunu 5 (%8), yüksek lisans/doktora mezunu 14 (%1.1) öğrenci vardır. Ailesinin aylık geliri 1000 TL den az olan 151 (%31.8), 1001-3000TL arasında olan 222 (%46.7), 3001–5000 TL arasında olan 78 (%16.4), 5001–7000 TL arasında olan 16 (%3.4), 7001–10000 TL arasında olan 2 (%.6) ve 10000 TL ve üstü olan 6 (%1.3) öğrenci vardır.

Veri Toplama Araçları

İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ): Günüş ve Kayri (2010) tarafından geliştirilen ölçek 35 maddeden oluşmakta olup beşli likert derecelleme ile ölçeklendirilmiştir. Ölçek maddeleri 5'ten 1'e doğru puanlandırılmış olup, "Tamamen Katılıyorum" derecesine 5 puan karşılık gelirken "Kesinlikle Katılmıyorum" derecesine 1 puan karşılık gelmektedir. Yani madde puanları 1'den 5'e doğru arttıkça bağımlılık düzeyi de artmaktadır. Ölçeğe uygulanan faktör analizi sonucunda "Yoksunluk", "Kontrol Güçlüğü", "İşlevsellikte Bozulma" ve "Sosyal İzolasyon" olmak üzere dört faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Dört alt faktöre ilişkin Cronbach alfa (a) güvenilirlik

katsayıları hesaplanmış olup, 11 maddeden oluşan birinci alt faktörün (yoksunluk) güvenilirliği .88, 10 maddeden oluşan ikinci alt faktörün (kontrol güçlüğü) güvenilirliği .86, 7 maddeden oluşan üçüncü alt faktörün (işlevsellikte bozulma) güvenilirliği .83 ve 7 maddeden oluşan dördüncü alt faktörün güvenilirliği (sosyal izolasyon) ise .79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam puanına ilişkin Cronbach alfa katsayısı ise .94 bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin toplam puanına ilişkin Cronbach alfa katsayısı ise .96 iken alt ölçeklerin güvenilirlik katsayıları sırasıyla .91, .92, .90 ve .89 bulunmuştur.

Duygusal Başa Çıkma Ölçeği (DBCÖ): Ölçek, duygusal olarak başa çıkmayı (duyguyu ifade etmeyi ve duyguyu işlemlemeyi) değerlendirmek için kullanılmaktadır. Ölçek, 16 maddeden oluşan 5'li likert tipinde bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçek "(1) Hiçbir zaman" seçeneğinden "(5) Her zaman" seçeneğine giden metrik bir ölçümü içerir. Ölçek, "Duyguyu İşleme" ve "Duyguyu İfade Etme" olmak üzere iki faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Şenol-Durak ve Durak (2011) tarafından yapılmış ve uygulanan ölçeğin "Duyguyu İfade Etme" faktörüne ait iç tutarlılık katsayısı .91, "Duyguyu İşleme" faktörüne ait iç tutarlılık katsayısı .89 ve toplam iç tutarlılık katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin "Duyguyu İfade Etme" faktörüne ait madde-toplam ölçek korelasyonu .67 - .83, "Duyguyu İşleme" faktörüne ait madde-toplam ölçek korelasyonu .66 - .75 ve toplam ölçeğe ait madde-toplam ölçek korelasyonu .50-.68 arasında değişmiştir. Bu çalışmada ise yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda "Duyguyu İfade Etme" faktörüne ait iç tutarlılık katsayısı .87, "Duyguyu İşleme" faktörüne ait iç tutarlılık katsayısı .87 ve toplam iç tutarlılık katsayısı .91 olarak bulunmuştur.

Saldırganlık Ölçeği (SÖ): SÖ, 1992 yılında Arnold, H. Buss ve Mark Peryy tarafından geliştirilen, Arnold H. Buss ve W.L. Warren tarafından 2000 yılında güncellenen Can (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanan bir ölçektir. 34 maddeden oluşan ölçeğin; fiziksel saldırganlık (8 madde), sözel saldırganlık (5 madde), öfke (8 madde), düşmanlık (7 madde), dolaylı saldırganlık (6 madde) bölümlerinden oluşan 5 alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçek 5'li likert tipi olup ölçekten alınabilecek en düşük puan 34 en yüksek puan 170'dir. Ölçekten alınan puanlardan 58 ve aşağısı düşük, 59 ve 110 arası normal, 111 ve üzeri yüksek saldırganlık düzeyine işaret eder (Can, 2002; Buss, Warren, 2000; Akt. Karataş, 2008). Geçerliliği ve güvenilirliği uygun bulunan ölçeğin bu çalışma kapsamında yapılan iç tutarlık çalışmasında cronbach alfa katsayısı toplam ölçüm için .89, alt ölçekler için; "fiziksel saldırganlık" .86, "sözel saldırganlık" .62, "öfke" .54, "düşmanlık" .63, "dolaylı saldırganlık" .48 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Toplanan verilere öncelikle temel istatistiksel analizler uygulanmış daha sonra gerekli analizler yapılmıştır. Araştırmada lise öğrencilerinde internet bağımlılığının saldırganlık ve duygusal başa çıkma tarafından ne oranda yordandığını belirlemek için çok değişkenli regresyon analizi kullanılmıştır. Veri seti regresyon analizi için gerekli olan normallik ve doğrusallık sayıltılarını karşılamaktadır. Değişkenlerin çarpıklık değerlerinin -.49 ile 1.27 , sivrilik değerlerinin ise -.62 ile .99 arasında değişmektedir. Tolerans ve varyans şişme değerleri (VIF) incelenmiş, çoklu eş doğrusallık (multicollinearity) probleminin olmadığı görülmüştür. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır. Toplanan veriler SPSS-WINDOWS 22 paket programıyla çözümlenmiştir.

BULGULAR

Araştırmada lise öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Ölçeği toplam puanının ve alt ölçeklerinin (yoksunluk, kontrol güçlüğü, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon) saldırganlığın (fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık, dolaylı saldırganlık) ve duygusal başa çıkmanın boyutları (duyguyu ifade etme ve duyguyu işleme) tarafından ne düzeyde yordandığını belirlemek amacıyla bir dizi çok değişkenli regresyon analizi yapılmıştır. Öncelikle Tablo 2’de de görülebileceği gibi internet bağımlılığı ve tüm boyutlarının fiziksel saldırganlık ($r=.24$ ve $r=.35$ arası), dolaylı saldırganlık ($r=.24$ ve $r=.36$ arası), öfke ($r=.18$ ve $r=.33$), düşmanlık ($r=-.14$ ve $r=.26$) ve sosyal izolasyon boyutu dışında sözel saldırganlık ile ($r=.17$ ve $r=.20$ arası) anlamlı ilişkiler gösterdiği belirlenmiştir. Duyguları ifade etme ile internet bağımlılığının yalnızca sosyal izolasyon boyutu arasında anlamlı ilişki bulgulanmıştır ($r=-.10$, $p<.05$). Duygusal işleme ile internet bağımlılığının yoksunluk dışında tüm boyutları arasında anlamlı ilişkiler belirlenmiştir ($r=.18$ ve $r=.24$ arası).

Tablo 2. Araştırmada kullanılan değişkenlerin aritmetik ortalama, standart sapma ve korelasyon matrisi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.İBÖ	-											
2. Y	.87**	-										
3.KG	.92**	.75**	-									
4. İB	.88**	.63**	.76**	-								
5. Sİ	.79**	.51**	.64**	.76**	--							
6. FS	.35**	.32**	.34**	.30**	.24**	-						
7. SS	.19**	.20**	.17**	.19**	.08	.53**	-					
8. DS	.36**	.36**	.32**	.29**	.24**	.59**	.47**	-				
9. Ö	.31**	.33**	.28**	.27**	.18**	.64**	.59**	.64**	-			
10. D	.24**	.26**	.21**	.20**	.14**	.50**	.47**	.56**	.65**	-		
11.DİE	-.03	.06	-.02	-.07	-.10*	.11*	.25**	.05	.10*	.06	-	
12.Dİ	-	-.09	-	-	-	-.05	.13**	-.03	.03	.05	.63**	-
	.20**		.18**	.23**	.24**							
Ort.	82.47	31.16	22.96	15.11	13.21	18.95	13.99	14.59	22.14	19.94	26.95	29.17
Ss	31,23	11.28	10.50	7.27	6.70	7.85	3.87	4.23	5.38	5.39	7.30	7.05

$n= 465$. İlk beş değişken İnternet Bağımlılığı Ölçeği, 6’dan 10’a kadar olanlar Saldırganlık Ölçeği, 11 ve 12 ise Duygusal Başa Çıkma Ölçeği’ne ait ölçümlerdir.

İBÖ internet bağımlılığı toplam puan, Y yoksunluk, KG kontrol güçlüğü, İB işlevsellikte bozulma, Sİ sosyal izolasyon, FS fiziksel saldırganlık, SS sözel saldırganlık, DS dolaylı saldırganlık, Ö öfke, D düşmanlık, DİE duyguyu ifade etme, Dİ, duyguyu işleme

* $p<.05$, ** $p<.01$

Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ve alt ölçeklerinin (yoksunluk, kontrol güçlüğü, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon) saldırganlığın (fiziksel saldırganlık, öfke, düşmanlık, sözel saldırganlık, dolaylı saldırganlık) ve duygusal başa çıkmanın boyutları (duyguları ifade etme ve duygusal işleme) tarafından ne düzeyde yordandığını belirlemek amacıyla yapılan çok değişkenli regresyon analizi sonuçları Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3. Saldırganlık ve duygusal başa çıkmanın internet bağımlılığına etkisine yönelik regresyon modelleri

Değişkenler	Beta	t	Değişkenler	Beta	t
<i>İnternet bağımlılığı-toplam</i>			<i>Yoksunluk</i>		
Fiziksel saldırganlık	.17	2.84**	Fiziksel saldırganlık	.10	1.71
Sözel saldırganlık	-.05	-.88	Sözel saldırganlık	-.07	-1.22
Dolaylı saldırganlık	.20	3.37**	Dolaylı saldırganlık	.21	3.52***
Öfke	.09	1.45	Öfke	.13	1.88
Düşmanlık	.02	.29	Düşmanlık	.04	.70
Duyguları ifade etme	.10	1.81	Duyguları ifade etme	.14	2.49*
Duygusal işleme	-.24	-4.47***	Duygusal işleme	-.16	-2.96**
	$\Delta R^2=.19$			$\Delta R^2=.16$	
	F(7,464)=			F(7, 464)=13.48***	
	16.22***				
<i>Kontrol güçlüğü</i>			<i>İşlevsellikte bozulma</i>		
Fiziksel saldırganlık	.21	3.48***	Fiziksel saldırganlık	.13	2.09*
Sözel saldırganlık	-.05	-.94	Sözel saldırganlık	.04	.62
Dolaylı saldırganlık	.17	2.76**	Dolaylı saldırganlık	.14	2.33*
Öfke	.07	.93	Öfke	.08	1.11
Düşmanlık	.01	.12	Düşmanlık	-.00	-.01
Duyguları ifade etme	.08	1.45	Duyguları ifade etme	.05	.93
Duygusal işleme	-.21	3.75***	Duygusal işleme	-.26	-4.60***
	$\Delta R^2=.16$			$\Delta R^2=.15$	
	F(7, 464)=			F(7, 464)=12.45***	
	13.40***				
<i>Sosyal izolasyon</i>					
Fiziksel saldırganlık	.14	2.30*			
Sözel saldırganlık	-.06	-1.05			
Dolaylı saldırganlık	.16	2.59**			
Öfke	.03	.39			
Düşmanlık	-.00	-.03			
Duyguları ifade etme	.05	.78			
Duygusal işleme	-.26	-4.48***			
	$\Delta R^2=.12$				
	F(7, 464)= 9.67***				

Not: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tablo 3 incelendiğinde saldırganlık ve duygusal başa çıkmanın boyutlarının lise öğrencilerinin internet bağımlılığı toplam puanlarını anlamlı düzeyde açıkladığı görülmektedir ($\Delta R^2=.19$, $p<.001$). Bu yedi değişken birlikte, internet bağımlılığının toplam varyansının %19'unu açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, saldırganlığın fiziksel ($t=2.84$, $p<.01$) ve dolaylı saldırganlık ($t=3.37$, $p<.01$) boyutları ile duygusal işleme ($t=-4.47$, $p<.001$) internet bağımlılığının anlamlı yordayıcıları olduğu belirlenmiştir.

Saldırganlık ve duygusal başa çıkmanın boyutları lise öğrencilerinin “yoksunluk” puanlarının toplam varyansının %16’sını açıklamaktadır. Dolaylı saldırganlık ($t=3.52$, $p<.001$), duyguları ifade etme ($t=2.49$, $p<.05$) ve duygusal işleme ($t=-2.96$, $p<.01$) internet bağımlılığının “yoksunluk” alt ölçeğinin anlamlı yordayıcıları olduğu, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, öfke ve düşmanlık değişkenlerinin ise anlamlı yordayıcılar olmadığı saptanmıştır. Tablo 3 incelendiğinde, regresyon eşitliğine alınan değişkenlerin internet bağımlılığının “kontrol gücü” alt ölçeği puanlarının toplam varyansının %16’sını açıkladığı görülmektedir. Fiziksel saldırganlık ($t=3.48$, $p<.001$), dolaylı saldırganlık ($t=2.76$, $p<.01$) ve duygusal işleme ($t= 3.75$, $p<.001$) değişkenlerinin kontrol gücünü anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir.

İnternet bağımlılığının “işlevsellikte bozulma” alt ölçeğinin yordayıcılarına bakıldığında ise, benzer şekilde fiziksel saldırganlık ($t=2.09$, $p<.05$), dolaylı saldırganlık ($t=2.33$, $p<.05$) ve duygusal işleme ($t=-4.60$, $p<.001$) değişkenlerinin anlamlı yordayıcılar olduğu görülmüştür. Diğer değişkenler internet bağımlılığının işlevsellikte bozulma boyutuna anlamlı düzeyde katkı yapmamışlardır. Tüm değişkenler işlevsellikte bozulma puanlarının toplam varyansının %15’ini açıklamaktadır. Tablo 3’te de görülebileceği gibi, regresyon eşitliğine alınan tüm değişkenler öğrencilerin “sosyal izolasyon” puanlarının toplam varyansının %12’sini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde, saldırganlığın fiziksel ($t=2.30$, $p<.05$) ve dolaylı saldırganlık ($t=2.59$, $p<.05$) boyutları ile duygusal işleme ($t=-4.48$, $p<.001$) sosyal izolasyonun anlamlı yordayıcıları olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Analizler sonucunda fiziksel ve dolaylı saldırganlık değişkenlerinin lise öğrencilerinin internet bağımlılığını ve bağımlılığın kontrol gücü, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon boyutlarının anlamlı yordayıcıları olduğu ve internet bağımlılığının “yoksunluk” boyutunun anlamlı yordayıcısının dolaylı saldırganlık olduğu belirlenmiştir. Çoğu araştırma fiziksel saldırganlığın internet üzerinden oynanan şiddet içerikli oyunlarla ilişkisi olduğunu ortaya koymuştur (Anderson vd, 2010; Sherry, 2001). Araştırma bulguları bu sonuçları destekler niteliktedir. Başkalarını dışlama, dedikodu yapma, söylenti çıkarma gibi dolaylı saldırganlık davranışlarının internet bağımlılığını yordadığı görülmüştür. Bu konuda yapılan araştırma bulunmasa da sanal ortamın ergenlere kimliğini gizleme, kendini ifade etme fırsatı sunması dolaylı saldırganlık davranışlarının teknolojiyi kullanarak sürmesinin nedeni olabilir (Peker, 2015). Araştırmada internet bağımlılığı ve sözel saldırganlık arasında ilişki bulunamamıştır. Bu bulgu internet bağımlılığının sözel saldırganlığı artırdığı yönündeki araştırmalarla (Anderson ve Bushman, 2002; Appel vd., 2014) tutarlılık göstermemektedir. Ergenler gerçek yaşamda davranışa dökemediği saldırganlık içeren düşüncelerini internet yoluyla dile getiriyor olabilirler. Sözel saldırganlık dışında öfke ve düşmanlık alt boyutlarının internet bağımlılığını açıklamamasının nedeni saldırganlığın ifade edilmesinde karşı tarafla yüz yüze iletişime girilmesinin önemi olabilir. İnternet ortamında yüz yüze iletişimin olmaması öfke ve düşmanlığın sanal ortamda görülmemesinin nedeni olabilir.

Araştırmada saldırganlığın internet bağımlılığıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Bu bulgu saldırganlık ve internet bağımlılığı arasında ilişki olduğunu ortaya koyan araştırmaları (Appel vd., 2014; Fuat ve Him, 2013; Kim vd., 2008; Ko vd., 2009; Mowlaie ve Jani, 2015; Odacı ve Berber Çelik, 2013; Shahbazzadegan vd., 2011; Yuh, 2018) destekler niteliktedir. Ergenlerin internet kullanırken gerçek hayattaki gibi davranışlarına yön veren sosyal normların olmaması

sanal ortamda saldırgan davranışlar göstermelerinin bir sebebi olabilir (Peker, 2015). İnternet bağımlılığı ve saldırganlık arasında ilişki olmadığını ortaya çıkaran araştırmalar da mevcuttur (Şahin, 2014). Bu sebeple saldırganlık ve internet bağımlılığı arasında ilişki olup olmadığı tartışma konusudur. Bu iki değişken arasındaki ilişki kültürden kültüre ve örnekleme göre değişkenlik göstermiş olabilir. Aynı zamanda saldırganlığın mı internet bağımlılığını artırdığı, yoksa internet bağımlısı olan kişilerin mi saldırgan olduğu konusunda kesin bir sonuç bulunmamaktadır (Lim vd., 2014). İki değişken arasında karşılıklı etkileşim olduğu ve aralarında doğrusal yönde bir ilişki olduğu söylenebilir.

Analizler sonucunda duygusal işleme değişkeninin lise öğrencilerinin internet bağımlılığını ve bağımlılığın kontrol gücünü, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon boyutlarının anlamlı yordacısı olduğu, duyguları ifade etme ve duygusal işleme değişkenlerinin ise internet bağımlılığının “yoksunluk” boyutunun anlamlı yordayıcıları olduğu bulunmuştur. Sonuçlar internet bağımlılığı yüksek olan ergenlerin duygularını kabul etme ve anlama konusunda zorland

ıklarını, internetten yoksun kaldıklarında ise duygularını anlama ve ifade etme konusunda sıkıntı yaşadıklarını göstermektedir. Yani internetten yoksun kalan ergenin duygularıyla başa çıkamadığı söylenebilir. Duygusal başa çıkma ile internet bağımlılığı arasında ilişki olduğunu ve olumsuz başa çıkma yöntemlerinin internet bağımlılığını pozitif yönde yordadığını araştırmalar ortaya koymuştur (Liv vd., 2016; Li & Lei, 2005; Şenormancı, Konkan, Güçlü ve Şenormancı, 2014; Tang vd., 2014; Zhou, Dongping, Li, Wang ve Zhao, 2017). Araştırma bulguları bu sonuçları desteklemektedir. Ergen sıkıntılı olduğunda, duygusal başa çıkma, olumsuz duyguları daha da tetikleyen istenmeyen durumlara yol açabilir. Bu durumda, ergenlerin kendilerini olumsuz duygulardan kurtulmak için internete girme olasılığı daha yüksektir (Zhou vd., 2017). Ayrıca internet bağımlısı olan kişilerin sorunu tanımlamak yerine sorunu görmezden gelme eğiliminde olduğu ve duygularıyla başa çıkmada fonksiyonel olmayan yöntemler kullandıkları belirtilmektedir (Carve, Scheier ve Weintraub, 1989). Bu durum saldırganlıkta olduğu gibi duygusal başa çıkma değişkeniyle de internet bağımlılığı arasında karşılıklı etkileşim olduğunu göstermektedir. Duygusal başa çıkma becerisi düşük olan ergenlerin daha fazla internet bağımlısı olduğu görüldüğü gibi internet bağımlısı olan ergenlerde de duygusal başa çıkma becerisi düşük olabilir.

İnternet bağımlılığı ve saldırganlık arasındaki ilişki ele alındığında bu konuyla ilgili okullarda öğrenci ve velilere yönelik grup rehberliği çalışmaları yapılabilir. Aynı zamanda internet bağımlılığını ve saldırganlığı azaltmak için ders programlarına öğrenci yönelimlerini ve hobilerini geliştirecek dersler eklenebilir. İnternet bağımlılığı ve duygusal başa çıkma arasındaki ilişki ele alındığında okullarda internet bağımlılığını önlemek için ergenlere duygularıyla başa çıkma yöntemleri öğretilir ve bu konuda psikoeğitim çalışmaları planlanabilir. Bu çalışma Adana’da Anadolu Liselerinde okuyan ergenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bundan sonraki araştırmaların Türkiye’deki farklı lise türleri üzerinde yapılması internet bağımlılığı ve ilgili değişkenler konusunda daha net bilgi edinmek açısından uygun olacaktır. Literatür incelendiğinde internet bağımlılığı ve duygusal başa çıkma ile saldırganlık ve duygusal başa çıkma değişkenleri arasında yapılan araştırmalar sınırlı olduğundan bu değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Anderson, C. A. & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Reviews Psychology*, 53, 27–51.
- Anderson, C. A., Akiko, S., Nobuko, I., E. L., Swing, Bushman, B. J., Akira, S. vd. (2010). Violent video game effects on aggression, empathy, and prosocial behavior in Eastern and Western countries: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 136 (2), 151-173.
- Appel, M., Stiglbauer, B., Batinic, B. & Holtz, P.(2014). *Computers in Human Behaviour*, 33, 235-241.
- Beard, K. ve Wolf, E.M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 4(3), 377-383.
- Carver, C.S., Scheier, M.F. & Weintraub, J.K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *J Pers Soc Psychol*, 56, 267-283.
- Cao, F. & Su, L. (2007). Internet addiction among chinese adolescents: prevalence and psychological features. *Child: Care, Health and Development*, 33 (3), 275–281.
- Caplan, S.E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: Development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computer in Human Behavior*, 18, 553-575.
- Cengizhan, C. (2005). *Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: Bağımlılık*. VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulan bildiri. Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Fuat, N. ve Him, T. (2013). Üniversite öğrencilerinin internet kullanım durumları ve saldırganlık düzeyleri arasındaki korelasyon: GAÜ psikoloji ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümü öğrencilerinde internet kaynaklı tutum değişiklikleri. *II. International Conference on Communication, Media, Technology and Design*, 392-396.
- Hooi, P. S. C. (2010). Influence of parents and peers on internet usage and addiction amongst school-going youths in Malaysia. *Doctoral dissertation*, Malaysian University, Malaysia.
- Juth, V. (2012). The positive profile of emotional approach coping: Cognitive appraisals, personal. *Master's Thesis*. University of California, Irvine.
- Kandell, J. J. (1998). Internet addiction on campus: the vulnerability of college students. *Cyberpsychology and Behavior*, 1, 11–17.
- Kim, E. J., Namkoong, K., Ku, T. & Kim, S. J. (2008). The relationship between online game addiction and aggression, self-control and narcissistic personality traits. *European Psychiatry*, 23, 212-218.
- Ko, C. H., Yen, J. Y., Liu, S. C., Huang C. F. & Yen C. F.(2009). The associations between aggressive behaviors and internet addiction and online activities in adolescents. *J Adolesc Health*, 44, 598–605.
- Kuss, D. J., Griffiths, M. D., Karila, L. & Billieux, J. (2013). Internet addiction: A systematic review of epidemiological research for the last decade. *Current Pharmaceutical Design*, 20 (25), 4026-4052.

- Lazarus, R. S. (1993). From psychological stress to the emotions: a history of changing outlooks. *Annu Rev Psychol.*, 44, 1-21.
- Li, H., & Lei, L. (2005). The relationship of coping styles and pathological Internet use of middle school students. *Acta Psychologica Sinica*, 37, 87–91.
- Li, D., Zhang, W., Li, X., Zhou, Y., Zhao, L. & Wang, Y. (2016). Stressful life events and adolescent Internet addiction: The mediating role of psychological needs satisfaction and the moderating role of coping style. *Computers in Human Behavior*, 63, 408-415.
- Lim, J.A., Gwak, A. R., Park, S. M., Kwon, J. G, Lee, J.Y., Jung, H. Y.vd. (2014). Are adolescents with internet addiction prone to aggressive behavior? The mediating effect of clinical comorbidities on the predictability of aggression in adolescents with internet addiction. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 18 (5), 260-267.
- Mossbarger, B. (2008). Is internet addiction addressed in the classroom? A survey of psychology textbooks. *Computers in Human Behavior*, 24, 468–474.
- Mowlaie, M. ve Jani, S. (2015). The relationship between addiction to internet and adolescence's tendency toward opposite sex, sexual behaviors, alcohol, aggression, chatting and hacking. *J Kermanshah UnivMed Sci.*, 19(6), 334-42.
- Peker, A. (2015). Ergenlerin saldırganlık ve siber zorbalık davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Ekev akademi Dergisi*, 19 (61), 323-336.
- Piontkowski, S.(2011). First baby, first year: Gratitude and emotional approach coping as predictors of adjustment and life satisfaction during the transition to motherhood. *Master's Thesis*. University of Maryland, College Park.
- Robertson, T., Daffern, M & Bucks, R. S. (2012). Emotion regulation and aggression. *Aggression and Violent Behavior*, 17, 72–82.
- Rohde, P., Lewinsohn, P. M. , Tilson, M. & Seeley J.R.(1990). Dimensionality of coping and its relation to depression. *J Pers Soc Psychol.*, 58, 499-511.
- Shahbazzadegan, B. A, Samadzadeh, M. & Abbasi, M. (2011). *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 28, 300-304.
- Sherry, J. L. (2001). The effects of violent video games on aggression: A meta-analysis. *Human Communication Research*, 27 (3), 409–431.
- Smyth, J. M. (1998). Written emotional expression: effect sizes, outcome types, and moderating variables. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66 (1), 174–184
- Stanton, A. L., Kirk, S. B., Cameron, C. L., & Danoff-Burg, S. (2000). Coping through emotional approach: scale construction and validation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78 (6), 1150–1169.
- Şahin, M. (2014). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve saldırganlık. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 27, 43-52.
- Şenormancı,Ö., Konkan, R., Güçlü, K., Şenormancı, G. (2014). Evaluation of coping strategies of male patients, being treated in internet addiction outpatient clinic in Turkey. *Journal of Mood Disorders*, 4(1), 14-19.

- Tang, J., Yu, Y., Du, Y., Ma, Y., Zhang, D., & Wang, J. (2014). Prevalence of Internet addiction and its association with stressful life events and psychological symptoms among adolescent Internet users. *Addictive Behaviors*, 39, 744–747.
- Odacı, H. ve Berber Çelik, Ç. (2013). Who are problematic internet users? An investigation of the correlations between problematic internet use and shyness, loneliness, narcissism, aggression and self-perception. *Computers in Human Behaviour*, 29, 2382-2387.
- Yen J.Y., Yen C. F., Chen C. C., Chen S. H. & Ko C. H. (2007). Family factors of internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. *CyberPsychology & Behavior*, 10 (3), 323–329.
- Young, K.S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- Yuh, J. (2018). Aggression, social environment, and internet gaming addiction among Korean adolescents. *Social Behavior and Personality*, 46 (1), 127–138.
- Zhou, Y., Li, D., Li, X., Wang, Y. & Zhao, L. (2017). Big five personality and adolescent Internet addiction: The mediating role of coping style. *Addictive Behaviors*, 64, 42–48.

EXTENDED ABSTRACT

In this search, it was aimed to determine if there is a correlation between the level of adolescents' internet addiction and the aggression and emotional coping and if there is influences the level of prediction of aggression and emotional coping. The study included a simple random sample of 465 adolescent students-269 girls (%57.8) and 196 boys (%42.2)-aged 14-19 years, attending ninth, tenth, eleventh and twelfth grades, to four different Anatolian high schools that are obligated to ministry of national education in Yüreğir and Sarıçam districts in Adana between 2014 and 2015 education years.

Internet Addiction Scale (Günüş and Kayri, 2009), Emotional Coping Scale (Durak and Şenol Durak, 2011) and Aggression Scale (Buss ve Perry, 1992) were used in this study. In this search, Pearson correlation analysis was used to determine the correlation. Besides, multivariate analysis of regression was done to determine in what levels can be predictable the total score of internet addiction scale of high school students and the subscales (deprivation, control difficulty, deterioration in functionality and social isolation) per the aspects of emotional coping (emotional expression and emotional processing) and aggression (physical aggression, anger, hostility, verbal aggression, indirect aggression).

It was designed by the result of analysis that physical and indirect aggression along with emotional processing faktors were significant predictors of the high school students' internet addiction and control difficulty of addiction, and trait of deterioration in functionality and social isolation. In case, the significant predictors of internet addiction of deprivation traits were found as indirect aggression, emotional expression and emotional processing.